

15338

291.29

11-48

15338

170

891-99
n - 48

1910

Մ. ՈՍԿԵԱՆ

170

ԱՐԻՒՆՈՏ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԿԱՐՕՏԸ
ԱՐԵԱՆ ԴԱՇՏԸ (Ուրուանկարներ)
ՀՐԴԵՇԸ — ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԿԻԼԿԻՈՅ ՀՐԵՇՏԱԿԸ

2003

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

1910

891.99
Ո-28

891.99

Ո-48

Մ. ՈՍԿԵԱՆ

ԱՐԻՒՆՈՏ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԿԱՐՕՏԸ
ԱՐԵԱՆ ԴԱՇՏԸ (Ուրուանկարներ)
ՀՐԴԵԶԸ — ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԿԻՆԿԻՈՅ ՀՐԵՇԱԿԸ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

Ն Ո Ւ Է Ր

ՄԱՐԵՆԻ ՀԱՅԿԱՅԻ ՆԻ ԲԱԶՄԱՆԻՍ ՈՒՍՈՒՑՉԻՍ

ՀԱՅՐ ՎՐԹ. Ծ. Վ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

49527-ահ

35369-66

Դեռ փոքր էի, իսկ բզմանքներ զեղունակ
Կը փնթկին սրախ փայ անմեղուն
Եւ յայտնով երազանքով խոստովակ
Կոթորու էի ըզմայլման մէջ շարունակ:

Պատրանք... ցնորք... ա՛հ այդ կեանքը մանկական
Ֆանկար՝ կրեց մի զմեղակ խոստ հարուած.
Անդ զգացի սրախ փայ սրգամած
Յատյ ծագիկն ա՛հ լծառածած յախանան:

Կողերս ու տակ արցունքներս ստուցան,
Այն անկէ վերջ եւ չունեցայ բնաւին
Երազանքներ եւ բզմանքներ իսկ ու սին,
Զի՛ սրբ էի անհայր անմայր անպաշտպան:

Ո՛հ ինչ անկում տեսայ չարպիս... արհաւիրք
Կեանքի տխուր անապատին մէջ մինակ
Տղեւ, անոս, նիհար վախ, անզիտակ
Դաշներս չէին կրնար գանել հաստատ զիրք:

Սչերս բացի, անհրաժեշտ մտի բառն
Բացած տեսայ ստերոս տակ կործանման,
Ստրտափեցայ... կոչեցի Տէրն օղնութեան.
Ահա ձեռք մը զիս կը տանէր զեղ ի լոյսն:

Այդ ձեռքն հօտը ձեռք գնառաւ պաշտելի
 Գառաւոր Աջն էր, սիւր թաղմերովս ուսուցիչ,
 Ո՛հ այդ ձեռքը եղաւ կենացն իմ փրկիչ,
 Տալով հացին հեռ նստել ըստ կենտարիս:

Այդ սիրտը լի ջերմ հրախտիւր անասման
 Գեղ փոխարէն էր թաղձայի նո իրիւ
 Ընծայ մը լծանկ սր լինելը բեղ խիստ վայել
 Եւ չունի սակայն ընծայ բեղ արժանի:

Թէ լուսաշող այդ վեհ ճակարկ եւ յիշարդ
 Ոսկեհամակ գափնայ պաակ մ'հիւսկի
 Կամ երգի ըստ գովեստը ամեն զի,
 Այդ բեղ բաւ չէր, սիւր լիմ հայրիկ շնորհագարդ:

Յիշատակիդ այդ ըստ վսեմ պաշտելի
 Պիտ ձօնելի հառաքնեցով ներքոյներ,
 Ու գրիչը դուրս գաւ ատիւր ինձ նստելը,
 Պիտ հոգակեր ըստ Անունը գովելի:

Սակայն առաջ տխուր Մոսկոյն հայրենեաց
 Մեղանի տեղ արիւն բերաւ կարմրագոյն,
 « Գրէ՛, ըստ, գրիչդ արեամբ լծալծալուն »
 Զի վայելք մեզ ներքոյ ժպիտ խոյտանաց »:

*
*
*

Ու գրեցի հայուն սեւ թաղին տխուր սրտը
 Ներքոյնի վայրագութիւնը խիստ ահաւոր
 Այդ ջանիւցի փոխան աշուր իրեն նստելը
 Ընկալ հայրիկ զիմ « Սրբիւն Յիշատակներ »:

ԱՐԻՒՆՈՏ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԿԱՐՈՏԸ

Տիար Յովն. Սէֆէնեանի

Ծովափին մօտ, ժայռի մը տակ
 Նստած արտում ու զլխահակ,
 Կը դիակի մերթ ծովն ահեղ,
 Մերթ երկինքը կապուտագեղ:

Անհուն ծովը անծայրածիր,
 Շառաչաձայն ու անձանձիր
 Ծնծկը ակերն մայրնայարար
 Ալիքներով սարսափահար:

Իսկ շատ հեռուն, հեռուն ի ծով
 Կը սողոսկի մի մեղմիկ հով,
 Ոյր բայլերուն տակ զովափիւ
 Ծլին ալեակը ձինափրփուր:

Իսկ զեփիւ մ'ալ, սիրոյ հանգոյն,
 Կուգար շոյել ճակատս տփոյն,
 Ուր վշտերու անհուն մի ծով
 Կը փոթորիկ անյոյս ու խոռվ:

*
*
*

Ընկողմանումի այդ անուշ պահուն
Սիրաբա լեցուեցաւ բաղձանքով մ'անհուն,
Յիշեցի յանկա՛րձ բեզ, ո՛վ հալրենիք,
Քե՛զ որ աւերակ ըրին վայրենիք:

Յիշեցի հողը, օդ, ջուրդ ու արեւ,
Սօսեացդ սրլուրջինն ո՛հ մանրատերեւ,
Արձաթ վըտակներդ զերդ բիրեզ յըստակ,
Հեզասան աղբիւրքդ ջինջ ու անապակ:

Յիշեցի՝ գալար պօրակներուդ մէջ՝
Թռչնոց երգերուն բաղցըր ելեւջ,
Ոյց հոգեհըմայ յուղմանց տակ արբշիւ՝
Մեր կեանքը սահէր յաւէտ ցնծալիր:
Յիշեցի գետերդ, գետակներդ համայն
Եւ վեհաշառու ճիհանդ ու Սիհան,
Որ մանուածապատ ու թաւալզըրը՝
Կը սահին կ'անցնին՝ միշտ խոր ու պղտոր:

Իսկ ա՛յսօր հեռո՛ւ, կարօտ բո սիրոյն,
Կը մընամ բենէ, իմ աշխա՛րհ սիրուն.
Օդ ջուրդ ու արեւ, զեփխոքդ ու պտրակ
Ա՛լ չիկան, ո՛ւր են թռչունը սիրերգակ:

Տեսայ պօրակներդ սիրուն հոգեթով,
Սակայն ներկըւած կարմիր արինով.
Բաղցրերգակ թռչունքդ ահարեկ փախած
Պնոնց տեղ վայնն ըրեր տիրաւաց:

Նրինըմբերձ սօսեացդ ըստուերին տակ զով
Ա՛լ պղտու՛ն ուրախ չէր երգեր յոյզով.
Օգերու ովկեանն յաւէտ մահերգակ
Ողբերով լի էր... երկի՛ր աւերակ...

Լեռ, ձոր, ժայռ, հովիտ եւ անտառ համայն,
Ո՛հ, պարձած էին... որպոցդ գերեզման.
Ոգերեք, վըտակաց ջուրը ջինջ յըստակ
Կարմիր էր ներկած, ո՛հ, կարմիր համակ:

Տեսայ Սիհունը եւ ճիհունը լու՛ս՝
Կը գըլէր կ'անցնէր լեռ, դաշտ ու բըլուր.
Տանելով իր հեռ բիր գիականեր պաղ՝
Յանձնելու ծովուն ալեացն անյապաղ:

Ո՛հ, այդ արինի կարմիր սօնն աւա՛ղ,
Ոհարեկեց զիս, ո՛վ երկիր չքնաղ.
Թողի բեզ, օտար ափերու վըրայ
Նըժգեհի կեանքը կը վարեմ հիմայ:

Ու պիտի երթամ հեռու, դեռ հեռու,
Երեսուն հազար անմեղ զսհերու
Կորուսան ողբալու, հո՛ն ուր որ չիկան
Բարբառոս Թըրքաց հըրէջ ուրուական:

Հ Ր Դ Ե Հ Ը

Պողոս Եպիսկ. Թեոքեանի

Սեւ ամպ մ'է պատեր երկինքը կապոյտ,
Ալ չի շողշողար արեգակն անոխոյթ.
Պմենուն աչքէն արիւն կը կաթէր,
Լացերով, սղբով լի էր մութ երկիր:

Սեւ մութ մը թանձր կը բարձրանայ վեր,
Իսկ հրդեհն անդուծ կըսպառնայ տներ.
Մանկըտեաց ճիւղերն, լացերն տղջրկանց,
Ո՛հ, ազերաներ են արևուր սրբաթխան:

Ու հրդեհն անգութ՝ իւր համայնակուլ
Շրթնաքներովը՝ գերդ համըր ու խուլ,
Կը լիզէ ինչ որ կամ ո՛ր որ հրայի,
Հրդեհը գէնքն է թուրքին զըծպըհի:

Վայրագ իութանի ջուլիւններ հազար
Կուզային խրել մի հարուստ աւար...
Հայը հարուստ է և մաշն է հեշաւ,
Պէտք է անյապաղ անոր տիրանալ:

Բարբարոսներու մի լըպիրշ վոհմակ
Կառք մը կը քըշէր հապճեպ ու արագ.
«Կեալուտի մալ է, ինչո՞ւ կեցեր էք.
«Պէտք է քանդել բաղաքն այս ցերեկ»:

Իսկ անգին կեցած մարդ-հրդեհ մ'անխիղճ,
Հայ արեան ծարաւ գա մի վատ գահիճ,
— «Մալի մի՛ նայիք, զարկէք անխընայ,
«Մաշն արդէն ձերն է այժմ և ապայ»:

«Զարկէք, մեռուցէք, կըրակ ու զընդակ
«Թափեցէք զլիւտն հայուն անառակ.
«Հրդեհն արէք տուն, տեղ, խանութ, արա,
«Մի՛ թողուք ափ մ'հոգ կանանչ ու պարարտ:
«Պզտիկը, մեծը, ծերն ու սրտանին
«Մի՛ գատէք, կ'ըսէք, զարկէք որ ստակին.
«Կապարին մեղք է, փայտով՝ դանակով
«Զարկէք որ իշնան ձեր սաքերուն քով:

Բարձրացան վեր բոցի լեզուք հրբանիւթ,
Կը վառէին նոյն իսկ բարեր կըրանիւթ.
Կազի ջըրվէժը կը հոսէին շէնքերէն,
Մանկանց ճիւղերն աղիքները կը բերեն:

Ու կը վառին, մոխիր կ'ըլլան նոյնհետայն
Հրակայ շէնքեր, սուրբ Տաճարներ աստուածեան.
Կը կըրակուին մեծ, հոյակապ զպրոցներ,
Վայրագութեան մի արխուստ դար կ'անցնէր:

Դուրսը ժըխոր, բիրտ բազմութիւն թըրցակտն,
Իսկ ներսը լի աղիոգորմ մի կական.
Մայրը՝ զորդին, հայրն՝ իւր աղջիկ կը գրկէր,
Կուտար վերջին հրաժեշտի ջերմ պագեր:

Մահը զբխեմ, դժոխատիպ, բողոմներկ՝
Արիւնակաթ թորը ձեռքին սուր ու լերկ՝
Թորք խուժանին կ'առաջնորդէր սէզօրէն,
Հայու արեան ծարաւ վատին անօրէն:

Ու կը փախչին հայրեր՝ թողած հեւ ի հեւ
Խորեանց զաւկունքն անգութ բաղդին գիրկը սեւ,
Իսկ խեղճ մայրեր անմխիթար կընեն կոծ
Իւրենց մանչերն որ մնացին յօրորոց:

Գնդակներու տաք լաւայ մը յորգառատ
Կը հոսի վար մթնոլորակն միապատ,
Երկիւղ . . . խուճապ . . . իրարանցում ահաւոր,
Հայ գիւկներ փռած գետին բիրաւոր:

Լըպերշ Զոլիքը թորք խուժանին վայրենի
Հրէիզներու գեր կատարեն անթերի,
Զինեալ զօրքն ալ անդէն Հայու արեան մէջ
Յաղթանակի փառքն որոնէ հոգեւոնչ:

Եւ հրդեհ՝ անգութ, զաժա՛ն, անխնայ՝
Կը լափելի գէտուն անդ հիւզակ, ինչ որ կայ,
Բացէն փախչողն գնդակներու զոհ կերթայ,
Անտէր Հայուն ո՞վ արդեօք ո՞վ կը գթայ...

Կը թըփռոտան, կը գալարին ինկածներ,
Կարմիր արեան մէջ թաթաղուն կիսամեռ,
Իսկ թշնամին՝ անգութ, անսիրտ՝ չար գազան
Պարզէ զըրօ՛շ յաղթանակի գեղազան . . .

Ու կը կտէ բիրտ սաքերով խոր աղատտ,
Բիր գիականց վըրայ՝ որ կան փըռուած հոտ,
Ու սէզօրէն, հրապարտօրէն, յաղթական
Կը մօտենայ սրբավայրին էական:

Զօրքն ու խուժան մի՛ նըպատակ, կողքիդքի,
Վայրենութեան զոյգ տիպարներ ցածհոգի,
Կը պաշարեն զեկեղեցին ու դպրոց
Ուր չէր հասեր զեռ աւերող հորն ու բոց:

Հոտ էր հայուն ըստուարահոծ բազմութիւն...
Պէտք էր յաւէտ, ո՛հ, փճանար Հայութիւն,
Պէտք էր երբեք Հայ անունը չի մնար,
Որ Թրքութեան յետին բաղձանք լրանար:

«Կազ թափեցէք, կրակի արւէք, քանդեցէք,
«Դըռնէն ելոյն ՈՅՄԱՆԵՐՈՎ մեռուցէք».
Կը պոռային խոժանավար մօլլաներ,
«Մի կասկածիք, հայը չունի երբեք տէր»:

«Մերն է Աստուած, մերն է կըրօնն ու դուրան,
«Ուստ է Յիսուս, աւետարան ու խորան»,
«Հայը կրօնի թշնամի է անօրէն»,
«Զեզմէ ոչ օք անոնց երբեք թող ներեն»:

Ու պայթեցան հազարաւոր Մարթիններ,
Ու թափուեցան, ո՛հ, բիր կաղի թիթեղներ,
Ներսէ լեցուն հազարներով վիրաւոր,
Ա՛խ, կերակուր եղան բոցին ահաւոր:

Իսկ միւս կողմէն խուժեց մի հօտ անարեկ
Թշնամուն գիրկ՝ ձայնով մ'աղու աղբերկ,
Հոն գտնելու իւր հուսկ հանգիստ գնդակով,
Ձի կըրակի մահն էր քան զայն անդորով:

Յրո՛ւղ հօտը՝ կրակներու ծովուն մէջ՝

Դիակներու վըրայ կ'ընէր ելեւջ.

Ամեն բայլին դիակնաւոր մի հազար,

Ու երջանիկ, ո՛հ, ալի մահուան փառք կուտար:

Հայրը զորդին ոտքերուն տակ դաւարօն
Թէպէտ տեսներ, սակայն փախէր նա հեռուն:

Մայրը մօտղաշ աղջկան ձեռքը կը թողո՛ւ.

Որ վերաւոր իյնայ հրեշտակն անդ ազու:

Ու հրեհն կը տարածուի համափիւռ,

Կլանելով հայ դիակներ բիւրսի բիւր,

Ու կայրբւի, մութիւր կըլլայ կիւիկեան,

Սակայն ոչ ոք կուգայ անոր օգնութեան:

Գեղատեսիլ չքնաղ օբրանն Հայութեան

Այժմ զարձաւ իւր սիրեւեաց գերեզման,

Բոցը պատան և մսխիրն ալ կափարիչ

Եղաւ Հայուն. թող լայ արուեստն ու գրիչ:

ԱՐԵԱՆ ԴԱՇՏԸ

(ՈՒՐՈՒԱՆԿԱՐՆԵՐ)

Տիար Վահան Մալեգեանի

Հորիզոնի կառարներէն վեհօրէն
Նոր կը բացուի վարդապօնակ արշալոյս,
Եւ խաւարը տրամաթախի՞ծ կուտայ խոյս
Կիւիկեայի արեւոգող զաշաւերէն:

Մեղմիկ հով մ'ալ կը սուլուի թախճաղին,
Մեներգելով հոգեւարսոս ու մի մահերգ.

Հոգեհանգիստն է կարծես այն բաջաց հէպ
Որ դեռ երէկ ինկան, զոհե՛ր թանկագին:

Լուռ են խոր լուռ, լայնածաւալ այդ զաշտեր,

Ձիկայ շշուկ, չիկայ գեղգեղ, չիբ բառաշ,

Միայն հովիկն ունի թախճոտ մի հառաշ

Ոնց՝ ուր երբեմն մարդ հրճուածքին կը պաշտէր:

Մենութեան մէջ կը շառաչէ մի վեհ գեա

Փրփրակուտակ միշտ ալեհերձ ու խոփ,

Մերթ իխտո՛յ յոտակ և մերթ կարմիր մի ջրով,

Կը սահի նա զուրօր անցքին զէտ անգէտ:

Ամայութեան մէջ ալի լոին ու ամուր

Մերթ ձայներ կան որտաճմիկ ու տենդոտ,

Որ կը թռչին զաշտերու մէջ մահահոտ

Սառսեցնելով նոյն իսկ լեռներն ամբակուո՛ւ:

Ո՛հ ձայներ կան, ձայներ տղու կուսական
Մենութեան մէջ շացո՛ղ, հեծո՛ղ ու մարո՛ղ...
Որոց լացին դիմանալ սիրա չէ կարող.
Նոքա լլկուած կոյս զստերքն են Հայութեան.

Ու Գեղարփին կիջնէ լեռնէն ի խոնարհ
Պատառելով արհաւիրքի սու պատան,
Որուն մօթար թեւերուն տակ պահուած կան
Արին, արցունք, դիակ ու մահ անհամար:

Աչքիդ առջեւ կը տարածուի զաշտն համայն
Այդ գեղեցիկ Նիւիկեային արգաւանդ,
Որը սակայն այժմ եղած բարութանդ,
Սրտիդ ազդող սոսկում մ'ունի ողբական...:

Երէկ դեռ շէն, հարուստ, պայծառ, բարգաւաճ
Գրախառնման երկիր մ'էր այդ շահաբեր.
Այսօր սակայն դայն բանդեցին անտարբեր
Մարդկութեան ազա վայրի դաղանք չարահաճ:

Վեհ Սիհունի գեղազալար ավերէն
Յորդեց Հայու սուրբ արինը վարդադոյն,
Գողաց սատան ի տես բան զինք չարագոյն
Ճիւղով թուրքեր, զերդ կառգած շուն համօրէն:

Եթերանձեմ թռչնիկներ իսկ սարսափած
Փախուստ տուին շուտով հեռու երկիրներ,
Ուր թուրք անունն երբեք, երբե՛ք չէր լսուեր
Եւ ուր չիկար բիրտ գաղաններ մարդացած:

Ի՛արեան զաշար մահառարտու ու լոին
Անհուն սրգոյ թախծութեան տակ կը նիւրհէր.
Հոս դիակներ կային կուսից սոսկեհեր,
Հոն նոր հարսեր զեռ արեան մէջ դալարին:

Յդի կիներ կան կոխոտուած ուրբի տակ
Որոց փորէն հանուած նոյն իսկ խեղճ մանուկ.
Սուրով բացուած է բերանը մատղաշուկ,
Մօրն ըստինքը բերնին մէջն է... ս'իլ Աստուած...

Սալին վերայ կան գլուխներ ջախջախուած
Ծանրը մե՛րճի հարուածին տակ անողոր,
Որոց ՚ի տես գազաններ իսկ խիստ բողոք
Բաճան ի վեր, վեր դէպ յերկինն, ամպամած:

Հոս կը տեսնես վայրենեաց ձեռքն այդ ըստօր,
Գլխէն կզակն ՚ի վեր զերդ կարժ՝ մի բրիշ
Անցուած մի մարդ կը քաշկռատի զէպի լիճ
Սնարգելով հայու Ալլահն ո՛հ անգոր...:

Միւն խզուած ու կիսախանձ դիակներ
Պառկին վրանն ո՛հ այդ կարմիր հոգերուն,
Որոնց մարդ ձայներն աղու թոթրոուն
Կ'արձագանգեն զեռ եթերին մէջ անմեռ:

Բոցերուն մէջ հրեշտակիկներն այդ քրնքոյ՝
Ծափ աչերն արտօսաթմար սեւեռուն՝
Կը դիտէին սրբաաբբով միշտ հեռուն՝
Անձկալարօտ նայուածքով մը խիստ մեղայշ:

Կը դիտէին, կըստասէին զաշտեան

Մհերներու, Մարտիկներու քաջազանց.

Հոն դարկահար ինկան զերդ վարդ թառամած,

Շրթանց վրայ դեռ հոսի ճիւղերն օգնութեան:

Հոն ճիւղերն եզերքն թիւեր մենաւոր

Ժայռին կործքը զարնւած կան մանուկներ.

Գարերէ վեր առջին տնդամ կը տեսնէր

Ձայն ու սոսկար ապառաժ ժայռն իսկ այդ օր:

Սուր ցիցերու վրայ նստած խեղճ աղաք

Կը զալարին, կը պրկելին խիստ ցաւով,

Ու գիւմարին մարդ-հրէշներ տնդորով

Քառան ծիծաղ, բրբիչ, խնդուք, աղաղակ:

Էն վերջն ալ երբ անուշ մանկունքն այդ անմեղ

Խրեանց հոսի շուշ պիտ վաշին դէպ յերկին,

Կազ լեցուցին, կրակեցին, ու կրկին

Ըսին, հասէք, հայ ֆէաայիք քաջ զօրեղ:

Հոն բոցին մէջ ցիցին վրայ ալրեցան

Երսուն անոշ աղեկիկներ սիրասուն.

Վայրազ թուրքեր անսիրտ իբրեւ անասուն

Գոհ յաղթական եզան անտի ցիր ու ցան:

Այսօր անոնց սեւ ոսկերքը կը մեան

Իբր յիշատակ յաղթանակին աննահանջ...

Մակայն անոնց ձայներն ազու մշտական

Վրէժ... անէ՛ծք, պիտի գոչեն յաւիտեան:

Նօսը ամպով մը ծածկւած էն ողջ զաշտեր.

Խունկի անուշ ծովին նման հոտաւետ

Հայ արիւնի շողին է այդ վէտ ի վեր,

Որ բարձրանայ զերդ խունկ Էին գոհն ի վեր:

Սրտամիկ էր տեսարանն այդ տներ

Գեղատեսիլ Կիլիկիային արդարեւ.

Ամեն քար, թափ, ծառ ու ծաղիկ ու տերեւ

Այն սեւ օրէն յիշատակ մը դեռ ունէր:

Սրտիդ վրայ վաշիկով խոշեր ծանրանան,

Կը տըւայտիս կը տառապիս յուզմանց տակ.

Կը պրկուին ջիւղերն հոգւոյդ անյատակ

Ձայրովքի մը ցաւերուն մէջ անպայման:

Տխուր աչերդ կը դարձնեն յոսաբեկ

Աւերին մէջ սրտնելու վաղանցուկ

Ստուեր մը լոկ որ պահիկ մը մահ ու սուգ

Փարատելով տայ խինդ ու սիրտ սրտիդ հէզ:

Մակայն զժեհայ պատկեր մ'աւա՞ղ իրական

Աչքիդ առջեւ կը պարզուի անդ յանկարծ.

Սրտիդ վրայ կզգաս մահուան լեղակարծ

Տեսնողս սարսուռն որ կը ստնի յաղթական:

Եթերին մէջ վեց մարմիններ ճօճին
 Զօհուած վառարէր թուրք արդարութեան,
 Հօսկ լրումն է այդ թուրքին շնական
 Բարբարոսական վայրագ մոլուցքին:

• • • • •

Խաւարն ալ վար կ'իջնէ լոին ու մայլ
 Աւերակին արեան շոգով պատանդուած.
 Էութեանդ մէջ Վզգաս յայնժամ արմալած
 Մահուան սուգն որ կը մաղմղուի հոն շողի:
 Ու լուսնական ազօտ, ամզոյն ու յուզուած
 Կը խոնարհի շիրմաց վրայ մենաւոր,
 Հալու տխուր Հայոն բազմը՝ ահաւոր
 Որ չի ժգտիր, սեւ է գծեր զայն Աստուած:
 Իսկ պատմութիւնն որ կ'ապրի միշտ յախտեան
 Նա չի խարուիր որքան ոսկին փալիլի,
 Նոյլանք մ'ունի նա թուրքին դէմ գարշելի,
 Թուրք մ'ալ ունի քաղաքակիրթ մարդկութեան:

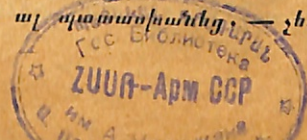
ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Առ եղիւ՛ Երեմիայի. Գուրեան

Պատ. Կ. Պօլսոյ

Միտքըս լըլի խորհուրդներով տարմատարմ
 Ու սիրաբն լի բիր խոցերով ո՛հ դեռ թարմ,
 Տենդառարսու շրթունքներէս թախծազին
 Միշտ անգիտակ բառեր թոին դէպ յերկին:
 Ու կը խորհիմ կը հարցունեմ իւրովի
 Թէ ո՛ր է, ո՛ր, Արդարութիւն կորովի,
 Ու սիրտս ալ որ միշտ այդ անուան կարօտ էր՝
 Տրտում տխուր պատասխանեց՝ — չեմ գիտեր:
 Ու հարցուցի ամպածընար լեռներուն
 Եւ սեպածեւ հըսկայ ժայռից կարկառուն.
 Նօքա խրոխտ ահեղաձայն զոյգ տարրեր՝
 Ո՛հ պատասխան արւին ինծի. — չենք գիտեր:

Գացի ծովուն, մշտամոռն ալեծովի,
 Կը մըռնչէր կը շառաչէր միշտ անդասպ.
 Ըսի՛ ո՛ր է Արդարութիւնն, ո՛վ վեհ տէր,
 Ահեղ ծով ալ պատասխանեց՝ — չեմ գիտեր:

Յուսակըտուր ես մօտեցայ առուակին,
Որ մենաւոր մահերդ մ'երգէր տրտազին.
Ան ալ սակայն խոնջալով անտարբեր,
Պատասխանեց. — հէ՛գ հայ տղայ, չեմ գիտեր:

Գացի ըզգոյշ մօտը ծաղիկ թերթերուն,
Ուր մեղմասոյլ պարէր մի հով թոթրուն.
Ըսի, ո՞ւր է Արզարութիւնն անվեհեր.
Ծաղիկն ու հով մըմջեցին. — չենք գիտեր:

Հանդիպեցայ սօսիներու երկնըմբերձ,
Ու գետերու մոլորահետ ալեհերձ.
Ըսի. տեսա՞ք զԱյն, ո՞վ սօսիք եւ գետեր.
Դեան ու սօսիք ինձ ձայնեցին. — չենք գիտեր:

Մեկամազձոտ յուշերս շալկած երազուն,
Բարձրացայ վեր՝ մօտ երկնքի ասպերուն,
Ասպերն ամեն, մոլորակներն ու ամպեր
Ըսին ինծի. — բոլ փնտոածդ չենք գիտեր:

Ա՛լ յօսարեկ հոգոյ մը հուսկ զալրոյթով
Վշտօտ սրտիս մութ ալքերէն աղետով
Անձկալարօտ ձայնով մ'ուժգին արտունջի,
— Արզարութիւն, ո՞ւր ես, ո՞ւր ես, գոչեցի...:

... Արզարութիւնն վրտիտ, նիհար, զալկաղէմ
Երեւաւ անդ զերդ ուրուական մը զժխեմ.
« Բիրտ սուրն, ըստ, այդ ասպերախտ մարդկութեան
« Ոսկիներու տակ նետեց զիս անկենդան... »

« Աշխարհ զարձաւ բոյն մը վիժած մարդկութեան,
« Խեղճ ազգութիւնք չեն գիտեր թէ ո՞ւր կերթան.
« Ազատ կամքըս մընաց կախալ վատ սուրէն
« Այժմ աշխարհիս սուրն ու ոսկին կը տիրեն... »

Ու հսկայի հառաչանքով մ'աղեկէզ
Բաժնուեցաւ ընկճած հերոսն իմ զրկէս,
Ես անքընթիւ աչերս յառած լերան սեմ
Դեռ իւր քաղցրը վերադարձին կըսպասեմ:

ԿԻԼԿԻՈՅ ՇՐԵՇՏԱԿԸ

Առ Ներսէս Ծ. Վ. Դանիէլեան

Սըգաաբերու նոճիներու ըստուերին տակ
Ի՞նչ կարտասուես, անմխիթար ո՛վ հրեշտակ.
Քո Կիլիկիա՞ն, գեղեցկաշէն ձոխ ու պայծառ,
Որ այժմ աբեան մէջ կը լողայ ծայրէ ի ծայր,
Թէ քո ըսողը կողրաս, սերո՛քդ ոսկեփետուր,
Որ դարերէ ի վեր այսպէս կըրակ ու թուր,
Արին ու մահ, դիակ, արցունք, վիշտ ու աւեր
Տեսնելու քեզ գատապարտեց բազին աննըւէր :

Դուն, ո՛վ բարի հրեշտակդ ազու և մաքրափայլ,
Ինչո՞ւ չըսիր եբք քեզ Աստուածն ամենակալ
Հոս կը զրկէր. «Ո՛հ, կ'աղաչեմ, ո՛վ Տէր Աստուած,
«Փոխէ՛ հայուն ճակատաղիրն ա՛լ սեւամած...»

Դուն ալ թշուառ հայուն եղար միշտ բազդակից.
Հառաչանք, լաց, ողբ, հեծեծանք դառնակոկիծ
Երկա՛ր դարեր այդ քու տըխուր կեանքդ հիւսեցին,
Չունեցար դուն զո՛նէ յուսոյ երազ մը սին :

Անմեղ աշերդ ամբողջ դարեր այս երկրին մէջ
Տեսան միայն բնազդութիւն վայրենատենչ.
Օր մը անամպ ջինջ ու պայծառ երկրնքի տակ
Չի ժպտեցար, ո՛վ դու անբաղդ թըշուառ հրեշտակ :

Քեզ յանձնուած երկիրն անուամբ թէեւ զըրախա,
Սակայն տիրէ հոն ազգ մ'իբրեւ օձ ապերախա.
Կէս մը դայլ է ու կէս մը արջ խիստ վայրենի
Որ պղծէ մեր եղեմատիպ հօգն հայրենի... :

— Ելի՛ր հրեշտակ, սրբէ՛ ծառի աչքերըդ թաց.
Թող շիրիմներն հանգիստ պառկին սեւ սեւ նօճեաց
Ըստուերին տակ, մահասարսուռ տըխուր լըռին,
Ու տես մանկունքն որ անսըւազ կը մարմըրին :
Տես խեղճ կիներ ու նոր հարուեր յոյժ գեղանի,
Չընաղաղեղ հայուհիներն ալ փարեղի...
Որ տըւայտին օրուան հացի խիստ կարօտով,
Անիծելով ճակատաղիրն այդ անգորով :

Երեկ փարթամ ընտանիքի անգամբ էին.
Այսօր յակայն նօթութեան տակ կը նըւաղին,
Եւ թանկագին շորերու տեղ սեւեր հագած,
Կտլան կորուսան հօր ու եղբօր անվերադարձ :

Ելի՛ր, հրեշտակ, թո՛ղ սուգդ մէկդի ու սըլացիր
Երկրագնդի տարածութիւնն անձայրածիր,
Անցիր ծովերն ու ովկեաններն ահեղագոռ
Թեւածելով գիւղ, բաղաքներ, լեռ ու ծործոր :

Գընա՛ յԵրոսդ եւ յՈվկեանեա, Ամերիկայ,
Թըռիր յաւէտ արագաթեւ հոն ուր հայ կայ.
Պատմէ անոնց՝ թէ գեղաշէն ձեր Կիլիկիան
Քանդուեցա՛ւ, զո՛հ եղաւ մի վայրենութեան :

Ըսէ, Հայե՛ր, եղբայրներէն ձեր քաջարի
Շատեր ինկան, եւ շատեր ալ սեւ բանտերի
Մութ ու խոնաւ մթնոլորտին տակ թռնաւոր
Կը հեծեծեն կը տըլայտին զուր ամեն օր:

Ըսէ, հրեշտակ, զո՛ւ հայութեան սուրբ բարեկամ,
Թէ Կիլիկիան՝ անօրէններ վատ չարակամ
Ըրին աւեր եւ վաստըլուած ճոխ գանձերու
Նօթի շուներն եղան մէյ մէկ տէր ահարկու:

Եւ այսօր ալ, մինչ այդ հարուստ ճոխ գանձերու
Արդար տիրոջ ընտանիքներն՝ մօտ կամ հեռու
Կեցած, աւա՛ղ, ողորմութեան ձեռք կարկառեն
Իրենց անգին քմծիճազին հըրէջօրէն:

Թոիր թոիր, լուս զաշտերէն մեր մահաբոյր՝
Ուր սաւառնին ուրուականներ արիւնաթոյր՝
Գընա՛ դըտիր մեր եղբարքը սիրակարօտ,
Պտտմէ անոնց մեր վիճակը դառն ու վշտոտ:

Սաւառնաթեւ ճախրեալ սուրա՛ Հինն Ափրիկէ,
Ի Հնդկաստան մօտ հայերու եւ ըսէ թէ՛
Ժիրայրներու, Մուրաաններու լեռնօտ աշխարհն
Հազարաւոր մանուկներ կան անհայր անմայր:

Որոնք նօթի մերկ ու բոպիկ ու գըլխաբաց
Պաղ ձիւնին մէջ կը պըտըտին՝ աչքերնին թաց՝
Մի չորաբեկ հաց խնդրելով որ անսըւաղ
Սառոյցներու տակ չի մեռնին գէթ այսօրան վաղ:

Զիկան անուշ ծընողներու զգուտ համբոյր՝
Որ տաքցընէ ջերմ պագերով այտերն գեր յոյր
Անոնք հեռո՛ւն զիմ թուրքերէ մորթոտուեցան
Ու իրենց տան տաքուկ օճախն եղաւ ցիրցան:

Եւ անմեղուկ աչերն յառած գէպի հեռու՝
Մընացորդներն այդ տարաբաղ չայ զոհերու՝
Արդ օգնութեան ձեր կըսպասեն, ո՛վ վեհ հայեր,
Մի՛ խընայէք ձեր նպաստներն հոգեւորէր:

Ըսէ, հրեշտակ զու սիրականդ ա՛խ ... հայութեան
Թէ բխրաւոր հայօրդինն իբրեւ Տիտան՝
Այսօր բանտուած ապառաժի երկնքին տակ
Զտնին պատառ մ'հաց ուտելու, օթեկ կամ տաք:

Շուտ հասցուցէք ձեր նպաստներն առատ առատ
Այդ լեռնական հայ քաջերուն գերահաւատ,
Նոքա յաւէտ խրեանց արեամբ սուրբ ու վըսեմ
Զեր փառքերը պիտի կազմեն միշտ աննըսեմ:

Եւ օր մըն ալ թըոիր, հրեշտակ իմ գեղապար,
Վեհ բարերար Նուպարներու այդ մեծ աշխարհ,
Ըսէ՛, սերոր, բարերարին այդ մեծանուն՝
«Թէ Տաւրոսի կուս լեռներէն մեր ջրասուն

«Քեզ կը բերեմ ողբ ու հառաչ, արցունք ու լաց,
«Որոնք ոտքիդ առջեւ ինկած արդ հեռուանց՝
«Սրտակեղեք ու հոգեպիլիկ ցաւով մ'անհուն
«Կ'աղաղակեն. «Հաս բարերար մեզ օգնութիւն»:

15338

109 10 1/2

2013

